

Metsäala monikulttuurisuuden koulussa: eli kuinka suomalaisista tuli kolonialisteja Latinalaisessa Amerikassa

Pakkasvirta, Jussi (2008). Pulp&Fiction. Tarinoita globalisaatiosta ja sellutehtaasta. 202 s. Gaudeamus, Helsinki.

Suomalaisessa metsäteollisuudessa siirryttiin uuteen aikaan 2000-luvulla kun isoimpien yhtiöiden toimitusjohtajiksi nostettiin kovaotteisia uudistajia. Jussi Pesonen on toiminut vuodesta 2004 lähtien UPM:n johdossa, Jouko Karvinen taas vuodesta 2007 Stora Enson vetäjänä. Yhtiöissä oli nähty tarve uudelleensuuntaukseen ja vähitellen näkyviin onkin hahmottunut muutoksen koko kuva. Tehtaitten pysäytykset kotimaassa ovat pistäneet suomalaisen yhteiskunnan koetukselle ja viimeisimmät kansainväliset siirrot ovat vieneet yhtiöt globalisaatiokritiikin keskelle.

Mainitut suomalaisyhtiöt vetäytyivät ongelmallisiksi osoittautuneista hankkeistaan Indonesiassa 2000-luvulla, samaten keskeiset Pohjois-Amerikan hankinnat on vastikään myyty ristiriitaisissa tunnelmissa ja suurin tappioin. Näin on käynyt muun muassa Stora Ensolle Consolidated Paperin osalta Yhdysvalloissa ja UPM:lle Kanadan Miramichissa. Takaiskujen vastapainona molemmat yhtiöt ovat keskittyneet sellunvalmistuksen laajentamiseen Brasiliassa ja Uruguayssa, joskin myös tällöin on ajauduttu syviin yhteiskunnallisiin ristiriitoihin.

Jussi Pakkasvirran teos keskittyy tämän murroksen yhteen kipupisteeseen, Uruguayn Fray Bentosissa vuonna 2007 käynnistyneen, UPM:n ja metsäliittolaisten puuntuottajien pääosin omistaman Metsä-Botnian sellutehtaan perustamisvaiheisiin (ks. Terra 119: 137-146). Kuusankosken metsäteollisuuspaikkakunnalla 1960- ja 1970-luvuilla koulunsa käynyt ja sittemmin Latinalaisen Amerikan tutkimukseen erikoistunut Pakkasvirta kysyy, miksi suomalaiset taistelevat kynsin hampain sellutehtaiden säilyttämisen puolesta mutta Fray Bentosin naapurissa Argentiinassa pelätään sellunkeittämisen aiheuttamaa saastumista, maaomaisuuden arvonalaskua ja muiden elinkeinojen kuihtumista?

Pulp&Fiction -kirjan alkuosassa luodaan yleiskuvaa siitä, kuinka, miksi ja millaisin seurauksin suomalaiset metsäyhtiöt ovat lähteneet maailmalle. Tämän jälkeen kohdennetaan Etelä-Amerikkaan ja Metsä-Botnian tehtaan aiheuttamaan poliittiseen kriisiin Argentiinan ja Uruguayn välillä. Kirjan loppupuolella vertaillaan Fray Bentosin sellutehtaan toteuttamista suomalaisena projektina sekä uruguaylaisten ja argentiinalaisten käsityksiä Botnian tehtaasta ja sen rakentajista. Lisäksi keskellä teosta on jakso, jossa käsitellään tiedonpoliittisia kysymyksiä sekä ympäristökiistojen tutkimusperinnettä.

Kirjan taustalla on laaja tutkijaverkosto, jonka yksittäisistä tutkimuksista Pakkasvirta on koonnut monisäikeisen yhteenvedon. Eräiden verkoston jäsenten kirjaan sisällytetyt tekstilaatikat täydentävät hyvin kirjan ajatuskulkuja. Lopputulos on yksityiskohdissaan rönsyilevän rikas, pamflettimainenkin, ja se tarjoaa helppotajuisten johdattelun Fray Bentosin kiistan taustakysymyksiin. Pakkasvirta osoittaa niitä vaikeuksia, joita suomalaiset metsäosaajat kohtaavat uudessa monikulttuurisessa ympäristössä ja toimiessaan keskellä maatalousteollista valtajärjestelmää.

Parhaimmillaan tekijä on kuvatessaan, kuinka suomalaisten myönteiset omakuvat, jotka liittyvät teknologiaan, tietoon, osaamiseen ja luotettavuuteen, vääntyvät argentiinalaisten mielenosoittajien käsissä osaksi kolonialistisia käytäntöjä. Samalla hän arvostelee suomalaismedian kapeaa tulkintaa sellutehtaan vastustajista. Argentiinalaiskriitikoiden järjestelmällisen vähättelyn myötä syntynyt kuvakulma kiistaan on omalta osaltaan estänyt metsäalan nykymurroksen kriittistä ja avointa käsittelyä Suomessa. Kansallinen *connecting people* -identiteetti vie tavallaan konfliktin syiden etsimisen 'merta edemmäs'.

Pakkasvirran mukaan luottamus suomalaisen metsäosaamisen itseriittoisuuteen kääntyy ulkopuolisen silmissä helposti ylimielisyydeksi ja on omiaan aiheuttamaan epäluuloisuutta ja vastareaktioita. Hän katsoo, että Fray Bentosin tehtaan suunnittelussa jätettiin ennakoiva kulttuuri- ja yhteiskuntatieteellinen riskianalyysi liian vähälle, minkä seurauksena hankkeeseen liittyvät jännitteet lopulta kehkeytyivät rajuiksi vastareaktioiksi Argentiinassa. Toisaalta Pakkasvirta korostaa, ja asettaa itse asiassa koko konfliktin ytimeen sen, että argentiinalaiset eivät alunperin suhtautuneet

selluneuvotteluihin uruguaylaisten kanssa riittävän vakavasti, vaan vasta myöhemmin provosoituivat ympäristöasioissa.

Pian tämän jälkeen Pakkasvirta täsmentää, että tiedon tuottaminen, hallinta ja käyttö ovat koko konfliktin ytimessä. Kiistan osapuolet puhuvat kukin omalla tavallaan sellutehtaasta: 1) havaitut tapahtumat, 2) tapahtumien jäsenyykset ja 3) jäsenysten vaikutukset tapahtumien kulkuun rakentuvat ristiriitaiseksi prosessiksi, jossa kukin toimija etsii vahvistusta omille asemilleen. Poliittisen historian tutkija Pakkasvirta nojaa tässä tulkintakehyksen rakentamisessaan fenomenologi Paul Ricoeurin (2005), mutta yhtä lailla – ja ehkä luontevamminkin, ajatellen hänen kiinnostustaan yhteiskunnallisiin taustakysymyksiin – hän voisi viitata maantieteilijöiden paljon siteeraaman Henry Lefebvren (1991) ’kolmen tilan’ tuottamiseen.

Kolmen tapahtumatilan kehysten avulla Pakkasvirta osoittaa herkullisia asetelmia, joissa eri osapuolet tulkitsevat kiistaa oman valitun asemansa suojasta. Esimerkiksi ulkomaankauppaministeri Paula Lehtomäki perusteli virallisen Suomen passiivisuutta konfliktissa sillä, että sellutehdas on yksityisen yrityksen asia. Tämän hän kertoi ollessaan vienninedistämismatkalla Uruguayssa ja ikäänkuin unohtamalla sen, että selluhankkeen taustatukena on suomalainen vientitakuujärjestelmä.

Pulp&Fiction nostaa helppotajuisesti esiin globaalin talouden rakenteellisia sidoksia. Kriittisimmillään Pakkasvirta on tarkastellut suomalaisen median Fray Bentos - käsittelyä, mutta myös metsäala, poliitikot ja ympäristöliikkeet saavat osansa. Tässäkin käy selväksi, että kriittinen yhteiskunnallinen tutkimus unohtuu harmittavan usein tapahtumia julkisuudessa käsiteltäessä. Yksittäiset toimijat jäsentävät tapahtumien kulkua päivittäisyyden piirissä, vailla tuntumaa perustaviin yhteiskunnallisiin muutosprosesseihin tai niiden tutkijoihin.

Pakkasvirta onnistuu mainiosti osoittamaan Fray Bentosin kiistan monikerroksisuuden. Helppolukuisuutta tavoitellessaan teos jää joiltakin osin epätarkaksi niin Suomen metsäalan kansainvälistymisen kuin kolonialismin, riskiyhteiskunnan ja uusliberalisaationkin hahmotuksessa, mutta populaarisuutta tavoiteltaessa tällaiset oikomiset ovat ilmeisen tarpeellisia. Esimerkiksi uusliberalisaation kehys olisi täsmentynyt olennaisesti, mikäli metsäalan

nykymuutoksen erityisyyttä olisi käsitelty analyyttisemmin. Samalla olisi varmasti myös Metsä-Botnin Uruguayn strategian kritisoimiseen löytynyt enemmän eväitä. Mutta hyvä näinkin. Pulp&Fiction on ajatuksia herättävä teos.

KIRJALLISUUS

Levebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell, Oxford.

Ricoueur, P. (2005). *Mimesis, viittaus ja uudelleenahmottuminen*. Teoksessa Tontti, J. (toim): *Tulkinnasta toiseen*. Vastapaino, Tampere.